Lidt minder fra et lang liv.

Skrevet i 1982 af Inger Møller Andersen

Det er nytår 1982. Vi har haft en god jul, børn, svigerbørn og børnebørn hjemme og fejret en rigtig dansk jul, med alt hvad dertil hører, både af materielle goder og - ikke at forglemme - Kirken med julebudskabet, de gamle kendte julesalmer, en god menighed, der trofast møder op søndag efter søndag. Venlig hilsen, vi får en lille snak, alt under rolige og trygge former. Man tænker indimellem: kan det være rigtigt, at vi er født under så heldig en stjerne, at vi kan leve i denne tryghed, mens mange andre mennesker verden over sulter, fryser bliver forfulgt, mishandlet, jaget osv. Hvorfor er det netop os, der har det så godt. Er det en menneskeret at få lov at have det sådan?

Så går tankerne tilbage og man mindes mange gode år, der er gået siden vi blev født i 1919 og 1920, hvor der blev født en dreng på Ørbækgaard, Bent nr. 7 af en børneflok på 8, og hvor der på "Nygaard" ved Nyborg blev født en pige, Inger nr. 5 af en anden børneflok på 7. Begge vokser op i et bondemiljø, hvor der var arbejde nok til alle både inde og ude. Vi fik lært at malke, tynde roer, ordne have og hus. Der var små midler, men alt blev lavet inden for hjemmet. Der var nok ikke megen frihed, men det var der ingen der tænkte på, arbejdet skulle bare gøres. Man lavede jo alting selv i hjemmene.

Jeg kan huske tilbage til 1924, hvor far solgte Nygaard og købte Hegnsgaard i Frederikshøj, Slude St. Fyn. Da vi var så mange børn kunne vi bruge mere jord og mere plads, så vi flyttede ind i et gammelt stuehus, men med nye ladebygninger til, som far selv havde været med til at bygge, da han var ung. Far var udlært tømrer, men da mor og far blev gift i 1908, havde han bygget Nygaard ved hjælp fra Svalehøj - Min fars hjem - og blev nu landmand. Far var indkaldt til militær tre gange, mens de var nygifte. Mor måtte så passe gården ved hjælp af karl og pige. Far lå under 3 konger: Chr. Den 9., Frederik den 8. og Chr. Den 10.

Jeg kan huske hvordan vi altid legede derhjemme med nabobørn. Altid lege, som vi selv fandt på. Legetøj var der ikke noget der hed udover hvad drengene selv savede ud af krydsfiner ellers lavede vi ting af tændstikæsker osv. Der kunne nok laves dukkemøbler af det. Dukker var også hjemmelavede af klude og garn. Bolde var noget af det man kunne få og vi piger kunne spille med op til 5 bolde på een gang. Det gik der megen tid med. Drengene trillede med runde hjul, der var savet ud af træ, så slog de til dem med en kæp, - så kunne de rigtig løbe. Vi hoppede paradis og snegl, vores verden var ikke så stor. Vi havde endnu ingen radio, fik det i ca 1929 - et krystalapparat med høretelefon ned i et krystalglas, så kunne vi høre nogle lyde ud i rummet.
Vores verden var fra Nyborg, Bønke, Kogsbølle, Slude, Frørup St,. Vi legede så på gårdspladsen, kørte med mælkevognen , en tohjulet trækvogn, det var toget, i bryggersvinduet sad så konduktøren og solgte billetter, og så kørte vi rundt i gården, holdt ved trappesten og og ved døre. Ja det var en yndet leg. Ude i gården i den store kvasdynge inden grenene blev hugget til kvas, legede vi meget der. Sådan var der mange ting. I hegnene indrettede vi boliger, sådan gik der megen tid.
Alvoren kom mere, når vi så skulle til at hakke roer, malke osv. så var der mange pligter. Men vi gik dog også i danseskole og vi havde udflugter med skolen, hvor vi kørte i lande korteger med hestevogne. Vi havde flag med og kørte til Teglværksskoven. Vi havde mad og kage med og hjemmebrygget øl. Vi kunne få kogt vand ude ved traktørstedet, så der kunne laves kaffe. Jeg tror vi fik en isvaffel på disse udflugter. En mægtig begivenhed, der kostede 15 øre. En kedel vand til kaffe 1

kr., men det var en stor blå kedel. Jo det var fest, vi legede alle sammen oppe på højen. - Hestene stod og hvilede sig og gumlede i muleposerne.

-3-

Det kunne være svært nok at få tøj til alle vi børn, men mor ville gerne se os fine, så det blev der altid til. Så manglede de hellere selv. Mors kjoler blev pyntet op med en ny krave, en blonde, sløjfe eller lignende, så kunne kjolen bruges igen. F.eks. havde de jo deres stadstør: silkekjole og fars diplomat og høje hat i mange, mange år. Far brugte sort krave til hverdag og når han skulle være pænere, så løse manchetter + løse skjorteærmer og slips. Det sparede på vasken, som jo var noget besværlig dengang. Man vaskede storvask i flere dage, kogte tøjet i gruekedel, vaskede på vaskebræt (sådan et som nogen spiller på i dag), så stod vi ude i gården og skyllede tøjet i flere hold koldt vand. Vi havde vaskekone et par dage, det stod på en gang om måneden, så fik alle rent på sengene og rene håndklæder, de kunne godt være snavset. Undertøj skiftede man en gang om ugen, men hvis vi skulle i byen, skulle vi altid have rent på og så tage det gamle på igen, når vi kom hjem. Vi havde jo ikke badeværelse, men engang om ugen blev der kogt vand i gruekedlen og så fik man varmt vand og kunne stå i en balje og vaske sig over hele kroppen og håret blev vasket i brun sæbe og skyllet i eddikevand. Det var dog ikke alle der fik vasket hår så ofte, så pigerne, der var ude i gården og skulle malke, kunne jo nok lugte af deres egen pikante parfume! Men hvad, karlene på gården havde deres vaskefade ude i hestestalden og også håndklæderne, så de kunne såmænd ikke lugte noget, man kunne godt være rene og pæne, selvom vi ikke havde alle de luksusting, som man har i dag. Der var ikke mange penge mellem folk, man havde jo heller ikke mulighed for at bruge så mange, man gik og cyklede. Fritid var der ikke meget af. Om aftenen sad vi alle rundt om bordet i dagligstuen og læste, eller havde et håndarbejde, eventuelt spille lidt kort eller lign.

-4-

Vi børn gik i skole hveranden dag, vi havde to klasser, den samme lærer havde os alle samme. Første klasse børn fra 7 til 10 år. Anden klasse 10 - 14 år. Vi fik lært at læse, skriv, regne, danmarkshistorie og bibelhistorie meget grundigt, dertil katekismus og en masse salmer lært udenad. Dem glemmer man aldrig. Vi sang meget, altid et par sange inden vi begyndte en time. Vi fik også lidt geografi og verdenshistorie, lidt biologi og botanik, fantastisk at en lærer kunne klare det hele. Vi lavede også lidt gymnastik ude på gårdspladsen, der var en bom, det var alt, vi fik vist en buk og en plint, men vi sprang over snor, højdespring. Der var en eksamen hvert år hvor skolekommissionen og præsten skulle høre hvad vi kunne og se vore bøger igennem og være med til at give karakter i skønskrift, regning og læsning. Det var en spændende dag og da havde vi fået 25 ører til at købe slik for ved købmanden, der boede lige ved siden af skolen, jo det var lykken. Højdepunkterne var sommerens skoleudflugt og juletræsfesten. Da var hele familien med børn i forsamlingshuset, hvor vi dansede om juletræ, fik gaver og godteposer, som der var samlet ind til inden jul og købt. Vi havde madkurv med, spiste og så blev der danset af både børn og forældre, det var festligt. Der blev holdt nogle ungballer af og til i forsamlingshuset efterhånden. Da jeg var 13 år kom der en lærer Ulrikkeholm til Frørup, han ledede sangkor og gymnastik, det blev alle tiders, det gav begyndelsen til min store interesse i de ting, der for mig i ungdommen gav de bedste oplevelser og hvor jeg traf Bent. **-7-**

Ungdomsår 1934

Jeg blev konfirmeret i Tårup kirke den 31. september 1934. Det var en stor dag. Da vi ikke havde bil var min onkel Johannes Eriksen Lundgården så venlig at hente os og køre os til kirke, vi havde ellers gået til præst hos pastor Gøler? i Frørup. 1 dreng og 14 piger med fut i, nu var det Tårups tur denne gang. Jeg husker min lange hvide kjole med flæser osv. (syløn 3 kr pr kjole) lange hvide strømper og sko, grøn ankellang underkjole og en blå frakke (35 kr) flot. Det var en stor dag, det var een selv, det hele drejede sig om! Den rigtige dag kunne vi ikke få gæster, men var så en tur på Svalehøj og spise til aften. Søndagen efter havde vi så hele familien, kun de voksne, vi kunne være ca 40 i stuerne, jeg tror vi fik flæskesteg og is og sodavand og hjemmebrygget øl. Der var digtet en sang (Smeden) og så

sang vi lidt andet også, vi havde altid præst og degn med til vore fester hjemme. Jeg havde så alle veninderne en anden dag.
Så var jeg pige hjemme, hjælper med alt ude og inde. Vi gik til gymnastik i forsamlingshuset i Frørup om vinteren , der var ingen varme, men en kakkelovn i det ene hjørne, men det gik fint alligevel, så gik vi til håndhold om sommeren og var ellers sammen med veninderne rundt i hjemmene, vi havde også skolekøkken, hvor vi skiftedes til at være rundt i hjemmene, hvor der var plads til det, vi lærte godt ved det. Sommeren 1935 trænede vi til landsstævnet i Ollerup, vi cyklede til Nyborg og fællestræningen foregik i Ollerup, hvortil vi også cyklede frem og tilbage samme dag, det blev den helt store oplevelse!
1. maj 1935 fik jeg plads huset på "Regissegård", der lå på skellet mellem Svindinge og Frørup (25 kr. md.). Vi var to piger, skiftede i stuer og køkken. Fru Andersen var en meget dygtig gammel husmor og mejerske - god til at lære fra sig, det var hårdt til tider, vi havde ikke ferie, men fri om søndagen efter middag, hvis der ikke var gæster, gik vi i kirke, det måtte vi godt om formiddagen enten i Svindinge eller Frørup. Vi kunne få fri til at tage ud og købe nyt tøj engang imellem. Jeg fik 25 kr. om måneden. På Regissegård havde de rugeri og frugt. Vi skulle sortere æbler - vi vaskede æggebakker i mølledammen.-8-

Så rejste jeg hjem igen, var hjemme i et år. I 1938 kom jeg i huset som stuepige hos Dr. Ege i Ørbæk, (45 kr md.). Det forår havde jeg lige lært Bent at kende, han rejste desværre til Sjælland på en gård , som hans bror Peter bestyrede, så vi så jo ikke meget til hinanden den sommer, men skrev til hinanden. Hos Dr. Ege var vi også to piger, havde fri hver anden søndag og otte dages sommerferie hvor jeg rejste til søster Lisbeth i Kbh. En stor begivenhed, der mødtes Bent og jeg inde, var i Tivoli og rundt og se på byen. Bent cyklede de 70 km hjem om natten igen, vi havde en dejlig dag. 6 uger af sommeren var jeg med doktorens i sommerhus i Henne ved Vesterhavet. Det var en dejlig tid, nok at lave, men alligevel dejligt. Jeg fik 45 kr om måneden, gik i lyseblå kjole, hvide forklæder om formiddagen, sort og hvidt om aftenen, dog brunt og gult om sommeren, det var svært at få de penge til at slå til, men det gik. Bent rejste til Kerteminde til november, så så vi hinanden lidt mere igen. Holdt pause 1 år men julen 1939 mødtes vi igen. Jeg kom hjem til Hegnsgaard maj 1939, havde et dejligt år hjemme, vi var meget ude kom både til landbo fester VU-fester, spillede håndbold gik til gymnastik, fester osv. Maj 1941 rejste jeg til Hadsten Husholdningsskole, havde nogle dejlige måneder der (Sammen med Dagny). Kom hjem til august, hjalp lidt på Longgården og Svalehøj. 1. september fik jeg plads på "Dorthealund" ved Brobyværk, som kokkepige hos La Cour. Det var en hård plads til 65 kr. md., blev der til maj 1942, hvor jeg fik plads som enepige hos Dr. Forsberg i Frørup, de havde en lille pige på 3 år og en hund. Jeg var også klinikdame, der var meget at lave, men de var flinke. Var der til maj 1943, hvor jeg igen var hjemme. Bent og jeg gik med planer om at rejse ud og se os om sammen, fik da tilbud om bestyrer job i Pederstrup, hvor Bent havde været inden han tog på Korinth Landbrugsskole. Vi slog til og så fik vi travlt med bryllupsplaner og med at få alt i orden til den 25. september.
Så begyndte vores virke sammen efter vores bryllup paa Hegnsgaard den 25. september 1943.
Vi blev viet i Frørup kirke kl. 1. blev modtaget paa Hegnsgaard med fuld musik (-5-) af et blæseorkester efterhånden som vi kørte ind i gården, der var flere hestekøretøjer, da det jo var under krigen og bilerne var klodset op, vi måtte søge om polititilladelse for at holde fest, da alt skulle mørklægges, intet lys måtte trænge ud efter mørkets frembrud, så vore gæster kunne vælge enten at tage hjem inden eller blive til næste morgen, hvad de fleste foretrak. Vi var 100 til middagen og flere unge kom om aftenen. Vi dansede hele natten og der blev morgenkaffe til dem der blev. Jo det var en rigtig bryllupsfest, med stort trætelt i gården, pyntet æresport ved indkørsel og hus.
Så rejste vi til Pederstrup, hvor vi skulle være bestyrer på Bjergløkkegaard. Der blev vi også modtaget med æresport, gaver osv

Det blev 4 dejlige år der. (3000 kr om året + 2 kr i kostpenge for karl og pige + mælk og en gris om året. Første år satte vi 2000 kr i sparekassen). Vi havde køer (jersey), grise, og et par heste, en

schæferhund, høns og kyllinger. Der var nok at lave, vi byggede stalden om, fik malkemaskine til alle de nye Jerseykøer, da de var svære at malke med hånd, vi havde nær aldrig fundet en motor til den, alt var jo svært at få på den tid, vi var besat i landet af tyskerne. Der blev født mange kalve og mange smågrise, jeg måtte mange gange selv tage imod de små, hvis Bent var i marken, vi drev gården med mange ting: Gulerødder, kål, kartofler, hamp, rødkløver til frø. Svært det sidste med de dårlige maskiner, skårlæggere, selvbindere. Vi havde jo kun heste til trækkraft, der var ca 30 tdr. land. Vi fik også plantet hindbær og frugttræer. Vi fik tit assistance fra fjerkræslagteriet i Ørbæk, når der var folk tilovers derfra, da gården jo ejedes af dem. Vi havde et godt stuehus, med kakkelovne i hvert rum og brændekomfur i køkkenet, så der skulle ordnes meget brænde i vinterens løb.

Jeg havde vandpumpe i bryggerset, og noget så flot som et opvaskerum ved ved siden af køkkenet med afløb, så vi skulle dog ikke bære vandet ud, der var elevator fra køkken ned til kælderen, stor luksus på daværende tid. I bryggerset var to gruekedler og en stor ovn, som vi dog ikke brugte, men vi kogte tøj og henkogte gris i gruekedlen, slagtede vi en stor gris, blev alt det bedste kød stegt først og henkogt, det gik der et par dage med, men da havde jeg konehjælp. Vi lavede smør af det fløde vi fik tilovers, bagte brød af sigtemel og rugmel, nogen gange var vi heldige at få malet lidt korn af hveden, det blev dejligt grahamsmel.
Kaffe kunne vi heller ikke få, men vi brændte selv byg til kaffe og malede det, plukkede æbleblade og solbærblade som vi tørrede til the. Smør, sukker osv var rationeret, vi fik mærker til alt, men vi klarede os godt. Da vi ventede den førstefødte (Henning), blev der travlt med at trevle sengetæpper op til at strikke bukser af, det var farmor i Ørbæk, og mormor fra Frørup syede alt muligt af gamle skjorter, chemiser osv, så fik vi mærker til lidt uldgarn, samt lidt babytøj og bleer af cellulosestof, alt blev syet om og kunne bruges, vi fik uld fra Vestjylland, fandt en gl, kone der kunne karte en anden spinde og så strikkede jeg. Bent fik engang et sæt tøj lavet af hestehår. Nå, vi led ingen nød. Vi fik en anhænger lavet til vores cykler, kalechen var af en gammel engelsk silkefaldshærm, flot, så cyklede vi rundt med vores lille dreng. Vi havde en god barnepige i postens kone Sofie Wichmann som i øvrigt hjalp os meget både ude og inde. vi deltog i gymnastik i Sdr., Højrup var i sangkor, et dejligt kor ledet af gårdmand Hans Larsen, der var 15 mands orkester, strygere, bas, klarinet, fløjte, klaver. Vi var 50 sangere, skønt at være med. Dilettant var vi også med til. Der var meget festligt i dette sogn. Så havde vi familien på Bøgehøjgård, Bents farfars fødehjem, dejlige timer der. Bent er født på Ørbækgård 1919.